

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

**ба диссертатсияи Юсуфзода Авази Нурали дар мавзуи
«Нақш ва мавқеи элитаи илмӣ дар ҳаёти сиёсии ҷомеа (дар мисоли
Ҷумҳурии Тоҷикистон)», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои
сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 5.6.2. Ниҳодҳо, раёандҳо ва
технологияи сиёсӣ**

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Юсуфзода Авази Нурали дар мавзуи «Нақш ва мавқеи элитаи илмӣ дар ҳаёти сиёсии ҷомеа (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)» ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 5.6.2. Ниҳодҳо, раёандҳо ва технологияи сиёсӣ мутобиқат дорад. Мавзуи элитаи илмӣ метавонад ба шиносномаи ихтисоси 5.6.2. Ниҳодҳо, раёандҳо ва технологияи сиёсӣ мувофиқат кунад, зеро дар доираи ин ихтисос масъалаҳои марбут ба элитаҳои сиёсӣ, ҳосият, вазифаҳо, сохтор, механизмҳои ҷалб ва ҳамкорӣ бо ҷомеа омӯхта мешаванд. Дар шиносномаи ихтисоси мазкур мустақиман мавзӯҳои гуногуни элита, аз ҷумла хусусиятҳо ва вазифаҳои элитаи сиёсӣ; элитаҳои сиёсии марказӣ, минтақавӣ ва маҳаллӣ; ҳамкориҳои элита ва омма дар сиёсат; элитаҳо ва контрэлитаҳо; сохтор ва вазифаҳои элитаи ҳуқуқрон ва ғайраҳо пешбинӣ гардидаанд.

Мубрами мавзун таҳқиқ. Мавзуи «Нақш ва мавқеи элитаи илмӣ дар ҳаёти сиёсии ҷомеа (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)» бо як қатор сабабҳои вобаста ба омилҳои таърихӣ, иҷтимоӣ-сиёсӣ ва муосир муҳим аст. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, мисли дигар давлатҳои пасошӯравӣ, ташаккули низоми нави сиёсӣ ва иҷтимоӣ пас аз ғурупошии ИҶШС ба амал омад. Элитаи илмӣ бо дониш ва зарфияти таҳлили худ метавонад ба минбаъд низ дар таҳияи стратегияҳои модернизатсионӣ, таҳлили ҳатарҳо ва пешниҳоди роҳҳои ҳалли рушди иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва сиёсӣ нақши муҳим бозад. Иштироки онҳо дар раёандҳои сиёсӣ метавонад самти рушди кишварро муайян кунад.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон илм, бахусус илми академӣ, чун анъана ҳамчун объекти дастгирии давлатӣ ва ҳувиати миллӣ баррасӣ мешавад. Президенти кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон борҳо аҳамияти илмро дар ҳалли масъалаҳои калидӣ, аз ҳифзи ҳувиати фарҳангӣ то таъмини пешрафти иқтисодӣ таъкид кардааст. Дар ин замина, омӯзиши нақши элитаи илмӣ ба мо имкон медиҳад, ки фаҳмем, ки он то чӣ андоза илм ба раёанди қабули қарорҳо ворид карда шудааст ва то чӣ андоза саҳми он ба ниёзҳои давлат ҷавобгӯ аст.

Ташаккули элита дар кишвари мо дар давраи ҷанги шахрвандӣ бо мушкилиҳои назаррас рӯ ба рӯ гардид ва ин давраи дар сохтор ва механизмҳои ташаккули элитаи ватанӣ таъсири худро гузошт.

Дар шароити имрӯза вобаста ба элитаи илмӣ набудани таҳқиқоти назариявӣ, бунёдӣ ва пешгӯикунанда ва бартарии равишҳои меъёрӣ дар асарҳои илмӣ вучуд дорад. Ин қобилияти элитаи илмиро барои таъсир расонидан ба равандҳои сиёсӣ ва таҳияи сценарияҳои алтернативии рушд маҳдуд мекунад. Таҳлили мақоми элитаи илмӣ ба муайян кардани монеаҳо дар иштироки фаъолтари онҳо дар ҳаёти ҷамъиятӣ мусоидат мекунад. Ҷумҳурии Тоҷикистон бо масъалаҳои ба монанди амнияти миллий, мубориза бо радикализм, идоракунии захираҳои об ва мутобикшавӣ ба тағйирёбии иқлим фаъолона машғул мебошад. Элитаи илмӣ метавонад тавассути таҳқиқот, таҷриба ва таҳияи стратегия дар ҳалли ин мушкилот саҳм гузорад. Омӯзиши нақши он имкон медиҳад, ки нақши дониши илмӣ дар ҳаёти сиёсӣ муайян карда шавад.

Дар солҳои охир Ҷумҳурии Тоҷикистон ба мисли кишварҳои дигар таъсири ҷавоншавии элитаи сиёсӣ ва илмиро эҳсос намуда истодааст. Ин имкониятҳо ва хатарҳои навро ба вучуд меорад: аз як тараф, воридшавии кадрҳои ҷавон метавонад равишхоро барои ҳалли мушкилот навсозӣ кунад; аз тарафи дигар, набудани таҷриба дар байни мутахассисони нав метавонад самаранокии онҳоро коҳиш диҳад. Тоҷикистон дар ташаббусҳои минтақавӣ ва байналмилалӣ (масалан, дар доираи СХШ) иштирок мекунад. Иштироки байналмилалӣ кишвар таҳлили афзалиятҳои сиёсати хориҷӣ ва дохилии онро талаб мекунад. Элитаи илмӣ метавонад дар ташаккули андешаи коршиносӣ оид ба масъалаҳои ҳамгирӣ, амният ва ҳамкорӣ нақш бозад. Ин ва дигар масъалаҳо мубрамияти мавзӯро нишон медиҳанд.

Дарачаи наwgонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд. Таҳқиқоти мазкур дар илмҳои сиёсии ватанӣ иқдоми аввал аст. Яке аз унсурҳои муҳимтарини наwgонии илмӣ диссертатсияро равиши маҷмӯӣ оид ба омӯзиши нақш ва мавқеи элитаи илмӣ дар ҳаёти сиёсии ҷомеа ташкил медиҳад. Муаллиф дар таҳқиқоти худ сохтори элитаи илмиро муайян намуда, нақши онҳоро дар ҳаёти сиёсӣ нишон додааст. Яке аз паҳлуи муҳими таҳқиқот ин аст, ки муаллиф вазифаҳои сиёсии элитаи илмиро таҳлила намуда, зарурати таҳкими онҳоро муайян кардааст. Методологияи интихобнамудаи муаллиф равиши хоссаеро мемонад. Ӯ кӯшиш намудааст, ки мавзӯи интихобнамудаи худро бо дарназардошти талаботи имрӯзаи давлатдорӣ роҳандозӣ кунад. Зеро дар боби дуҷуми

диссертатсия нақши элитаи илмӣ дар низоми амнияти миллӣ таҳқиқ гардидааст. Дар маҷмӯъ, навгониҳои илмӣ ва нуқтаҳои, ки барои ҳимоя пешниҳод шудаанд, заминаи муқаммалӣ назариявӣ концептуалӣ доранд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия истифодаёфта. Асоснокӣ ва эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот ва хулосаҳои муаллифро дар заминаи методҳои илмӣ истифоданамудаи муаллиф, маводи назариявӣ эмпирикии истифодашуда арзёбӣ намудан мумкин аст. Дар таҳқиқоти худ муаллиф доираи васеи адабиёти илмӣ назариявиро истифода намудааст. Заминаи назариявӣ таҳқиқот хеле муқаммал ва бозътимод мебошад. Хулосаҳои назариявӣ муаллиф низ дар асоси ҳамин сарчашмаҳо таҳия шудаанд.

Инчунин дар таҳқиқоти доғалаб сарчашмаҳои зиёди иттилоотӣ истифода бурда шудаанд. Аз ҷумла, баромаду суҳанронҳои Сарвари давлат, санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ, маводи сомонҳои расмӣ, сарчашмаҳои оморӣ ва ғ. Методҳои илмӣ, ки дар диссертатсия истифода шудаанд, бо ихтисоси илмӣ интихобшуда пурра мувофиқат менамоянд. Таҳлилҳои системавӣ, институтсионалӣ ва муқоисавӣ муаллиф эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқотро хеле баланд мегардонанд. Дар заминаи методи системавӣ сохтор ва унсурҳои таркибии элитаи илмӣ таҳқиқ гардидааст. Тавассути методи институтсионалӣ алоқаҳои расмӣ элитаи илмӣ бо мақомоти давлатӣ нишон дода шудаанд. Методи муқоисавӣ ба муаллиф имкон додааст, ки раванди таҳаввулотӣ нақш ва вазифаҳои элитаи илмӣ дар тули ҷанд даҳсолаи охир нишон диҳад.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсияи мазкур аз феҳристи ихтисораҳо, муқаддима, тавсифи умумӣ таҳқиқот, се боб, шаш зербоб, хулоса, тавсияҳо барои истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, рӯйхати адабиёт ва феҳристи интишороти доғалаб аз рӯйи мавзӯи диссертатсия иборат мебошад. Дар боби якуми диссертатсия масъалаҳои назариявӣ методологии таҳқиқи элитаи илмӣ дар ҳаёти сиёсӣ мавриди омӯзиш қарор дода шуда, дар доираи ду зербоби ин қисми таҳқиқот паҳлуҳои гуногуни ин масъала таҳлилу баррасӣ шудаанд. Дар зербоби якуми боби якум муаллиф мактабҳои гуногуни илмӣ таҳлил намуда, дар заминаи таълимоти онҳо моҳият ва хусусиятҳои бевоситаи элитаи илмӣ нишон додааст. Дар асоси таҷзияи таърифҳои мавҷуда зарурати элитаи илмӣ дар низоми давлатдорӣ нишон дода шудааст. Таҳлилу баррасиҳои муаллиф дар мавриди сохтор, унсурҳои таркибӣ, иерархияи элитаи илмӣ ва вазифаҳои он хеле ҷолиби

диққат мебошанд. Ӯ тавонистааст, ки тавассути таҳлили вазифаҳо нақши элитаи илмиро дар ҳаёти сиёсии ҷомеа нишон диҳад.

Дар боби дуюми диссертатсия ҷойгоҳи элитаи илмӣ дар низоми амнияти миллӣ нишон дода шудааст. Дар қисми аввали ин зербоб муаллиф ба масъалаи маъмулгардонии илм ва натиҷаҳои илмию таҳқиқотӣ диққат дода, рушди тамаддуни муосирро аз ҷаҳолияти олимони вобаста намудааст. Дар ҳошияи чунин таҳқиқот нақши элитаи илмӣ дар самти коҳиш додани хурофотпарастӣ ва таассубгароӣ нишон дода шудааст. Хулосаи муаллиф ин аст, ки дар тури таърих маҳз олимону донишмандон ғолибияти неки бар бадӣ ва рушноӣ бар торикиро таъмин намудаанд. Дар идомаи таҳқиқоти худ довтолаб ба масъалаи муқовимат бо радикализми динӣ, экстремизми сиёсӣ ва терроризм тавачҷуҳ намуда, нақши элитаи илмиро дар ин самти таъмини амнияти миллӣ нишон додааст. Дар ин қисми таҳқиқот муаллиф хеле бамаврид таъкид менамояд, ки олимону донишмандон дар таҳияи стратегияҳои соҳаи амнияти миллӣ, дар таҳқиқи сабабҳои пайдоиши экстремизм ва терроризм ва умуман дар самти муқовимат бо ин зухуроти номатлуб саҳми назаррас доранд.

Дар боби сеюми диссертатсия ташаккулёбии элитаи илмӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва масъалаҳои гуногуни иштироки онҳо дар ҳаёти сиёсии кишвар таҳлил гардидаанд. Муаллиф марҳилаҳои гуногуни ташаккулёбии элитаи илмӣ Тоҷикистон таҳқиқ намуда, дар ин замина хусусиятҳои таҳаввулотӣ нақши онҳоро дар ҳаёти сиёсӣ ҷамъиятии кишвар нишон додааст. Дар идомаи таҳқиқоти худ баъзе масъалаҳои ҳалталаби иштироки элитаи илмӣ дар ҳаёти ҷамъиятиро, аз ҷумла бетарафии зиёӣро таҳлил намуда, ҷаҳолгардонии нақши онҳо ва тобеи манфиатҳои миллӣ гардонидани ҷаҳолияти онҳоро пешниҳод намудааст.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии диссертатсия. Таҳқиқоте, ки Юсуфзода А.Н. анҷом додааст, дар навбати аввал аҳамияти зиёди илмию амалӣ дорад. Ин таҳқиқот имкон медиҳад, ки самтҳои нави пажӯҳиши элитаи илмӣ ба роҳ монда шавад. Зеро то ба имрӯз дар илмҳои сиёсии ватанӣ ин мавзӯ дар доираи таҳқиқоти алоҳидаи илмӣ мавриди омӯзиш қарор дода нашудааст. Бинобар ин, натиҷаҳои таҳқиқот ва хулосаҳои муаллиф барои онҳое, ки дар оянда ба омӯзиши ин масъала машғул мегарданд, хеле муфид хоҳад буд. Маводи диссертатсия метавонад дар тақмили барномаҳои таълимӣ ва китобҳои дарсӣ истифода бурда шавад. Инчунин дар заминаи таҳлилҳо ва баррасиҳои муаллиф меёриҳои арзёбии баланд бардоштани нақши элитаи илмӣ метавонад таҳия карда шаванд.

Инчунин маводи диссертатсия, бахусус хулосаю тавсияҳои муаллиф дар таҳияи стратегияҳои давлатӣ ва рушди сиёсати илмӣ кишвар метавонанд истифода гарданд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи довталаби дараҷаи илмӣ бо риояи муқаррароти Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия, автореферати диссертатсия ва дигар маводди илмӣ, ки бо қарори Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 декабри соли 2024, №493 тасдиқ гардидааст, ба расмият дароварда шудааст.

Автореферати диссертатсия ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.06.2023, №295) тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Дар таҳқиқоти мазкур баъзе камбудихо низ ба назар мерасанд:

1. Агар нақши элитаи илмӣ дар таъмини амнияти зехнӣ дар доираи як зербоби алоҳида таҳлилу баррасӣ мегардид, арзиши илмӣ диссертатсия боз ҳам беҳтар мешуд.

2. Дар таҳқиқоти муаллиф масъалаи муҳочирати зиёиён низ бояд баррасӣ мешуд. Зеро ҷаҳонишавии илм масъалаи муҳочирати зиёиёнро хеле мубрам намудааст.

3. Муаллиф ба оид ба нақш ва вазифаҳои элитаи илмӣ дар асоси маводҳои мавҷудаи эмпирикӣ баҳои воқеӣ додааст. Аммо роҳу усулҳои ташаккули элитаи илмӣ нишон дода нашудаанд.

Бояд гуфт, ки эродҳои номбаргардида ба мазмуну муҳтавои диссертатсия таъсири манфӣ намерасонанд.

Диссертатсияи Юсуфзода Авази Нурали ба омӯзиши яке аз масъалаҳои муҳимтарини ҳаёти иҷтимоию сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида шуда, дар рушди назарияи элитизм ва дар илмҳои сиёсии ватанӣ иқдоми хеле муҳим мебошад. Диссертатсияи мазкур кори мустақилона анҷомёфтае мебошад, ки сохтори он тибқи талаботи муқарраргардида таҳия шудааст. Дар раванди таҳқиқот миқдори зарурии адабиёти илмӣ истифода гардидааст. Адабиёти истифодашуда ба масъалаи омукташаванда ва масъалаҳои баррасигардида робитаи бевосита доранд. Гузашта аз ин, диссертатсия аз рӯи мазмуну мундариҷа бо ихтисоси интихобнамуда мувофиқат менамояд. Дар маҷмӯъ, адабиёти омукташуда, маводи истифодашуда, баррасиҳои муаллиф, хулосаҳои асосии диссертатсия, мазмуну мундариҷаи он, методҳои

илмий истифодагардида бо ихтисоси 5.6.2. Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ мувофиқат менамоянд.

Ҳамин тариқ, диссертатсияи Юсуфзода Авази Нурали дар мавзӯи «Нақш ва мавқеи элитаи илмӣ дар ҳаёти сиёсии ҷомеа (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)» ба талаботи пешбиниамудай бандҳои 31 ва 33 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.06.2023, №295) тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад. Диссертатсияи мазкур таҳқиқоти мукамал ва мустақилона анҷомёфта ба шумор рафта, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 5.6.2. Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Номзади илмҳои сиёсӣ,
дотсенти кафедраи сиёсатшиносӣ
ва муносибатҳои байналхалқӣ
Донишгоҳи давлатии Бохтар
ба номи Носири Хусрав

Исозода Т.И.

18.05.2026

Имзои дотсент Исозода Т.И.-ро тасдиқ менамоям.
Шӯъбаи кадрҳо ва корҳои махсуси
МДТ «Донишгоҳи давлатии Бохтар
ба номи Носири Хусрав»

Исҳоқзода М.М.

18.05.2026

Суроғай муқарриз:

735140, ш.Бохтар, кӯчаи Айнӣ, 67,
Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Хатлон.
Тел.: 8 (3222) 2-48-63
Почтаи электронӣ: bgu-1978@mail.ru